

У ПОШУКАХ ШЧАСЦЯ

На Маладзечэцкім ліцейна-механічным заводзе закінчылася змена. Ля фрэзернага станка, выпіраючы дужыя маладыя рукі, не спынаючыся, збіраюцца ладом двое рабочых. Адна з іх, худы, хударыны чалавек сярэдняга года, аспрануты ў замшаваную спідзюку, з-пад якой відаць была шэрая камізелька, размажкі на гаварыў сваёму сябру:

— Амаць сорак год майго жыцця пайшо на пошукі кавалка хлеба. Цяпер, калі мне, паршце, удалося вырадуцца на Радыну, маё горкае, як палым, і бізраслае мінулае адзінца далёкім і цяжкім сном.

Чалавек змоўк, відаць, успамінаючы перажытае.

... Ішоў 1939 год. Іван Радкевіч працаваў слесарам на будаўніцтва вузакалейкі. Зарабаву лічанія калейкі. Але маладоў рабочым яшчэ паначавала: ён меў спецыяльнасць, і таму яго да пары да часу трымаў на будаўніцтве.

Неўзабаве настала яшчэ больш цяжкія дні. Гаспадары будаўніцтва вузакалейкі чыгуны абанкротіліся; і Іван Радкевіч разам з многімі іншымі рабочымі быў выкінуты на вуліцу.

У паяскай Польшчы ён не знайшоў работ, даваўся шукаць шчасце на чужыне. Радкевіч вырашыў паехаць на ўльманісцкую Латвію. А там даваўся батрачыць.

За паўтара года, якія Радкевіч правёў у буржуазнай Латвіі, ён змяніў каля дзесятка гаспадароў, як дзве кроплі вады падобных адін на аднаго на сваёй хцівасці і прые да нажывы. Апошнім гаспадаром быў нехта Петрус. Ох, і сэрбануў жа ў яго гора Іван! На зноўку быў ён ужо за плугам або за касою, а гаспадар хадзіў следам ды перырыў, не даваў перадыць. Адно толькі і трымаў Радкевіча ў Петруса — гэта Зузана, таксама батрачка. Азвучыла была прыгожая, добрая. Моцна пасарабала там іны. Так батрачкі і сустралі яны вываленню. Якое прыйшоў з Уходу. Радкевіч іх не было кацца. Наранце іны маглі знайсці сабе работу і сур'ёзна падуцца пра выседае.

Зузана ўгаварыла Івана паехаць да яе на радзінку, у Заходнюю Украіну. Тут, у Валдыіра-Валынскім раёне, паступіўшы на працу лесніком, Радкевіч сярэві выседае. Бажаўлі яны в жонкай душы ў думу, веседа і шчасліва. Але няўдольмі было гэтае шчасце. Якіраз нехта вайной Івана прызначыў бригадзірам на будаўніцтва аднаго з пагранічных аэрадромаў. Там у 1941 годзе і схапілі яго ў палон фашысты. З дапамогаў таварышаў Радкевіч улоўся ўцячы з палону. Але хутка фашысты заваўлі яго зноў і адправілі ў Германію. Зузана в маленькай дачкою пайшла забарваць на вёскае...

Прыязві Івана ў Вестфалію і пасадзілі за калачны доўт у лагер «Маўке». Кожны дзень палонных пад канюем ганялі на шахты. Цяжка, звышзвычайна работа, зверска пайб падарывалі сілы, здароўе. Нямногія змагі вытрымаць такія выпрабаванні.

У 1944 годзе ў лагер, дзе знаходзіўся Радкевіч, выкладзена трапіла і яго жонка з дачкою. Погода назад схапілі не фашысты і вывезлі ў Германію.

Але вольны Радкевіч крах гітлераўскай Германіі. Аднак, вырабшчыся з аднаго палону, людзі трапілі ў другі — іх «вывазілі» амерыканцы. «Вывазілі» ўжо з першых крокаў паказалі, што яны зусім не зацікаўлены ў тым, каб совецкія людзі вярталіся на радзінку.

Затым на амену амерыканцам прыйшлі англічане. Гэтыя ў пагоні за таннай рабочай сілай стварылі спецыяльную арганізацыю для перамяшчання асоб. Паабяцалі Радкевіч, людзі апынуліся ў вельмі цяжкіх становішчах: не было хлеба, грошай, работы. А фашысты пры аглячаных зноў паднялі галаву: пачалі бясчэстываць, грабціць, абінавачвалі на ўсім совецкіх людзей. Адна за другою найшлі рэвілі. Пераварочвалі лагер з ног да галавы — усё пачае шукалі. Людзі ўжо і не ведалі тоды, хто яны цперці ці палонныя, ці палеудзіны. Баскочны перакіданні в аднаго лагера ў другі, год і холад цяжкім каменем прыскакалі кожнага ў лагера для перамяшчання асоб. Многія, не вытрымаўшы ўсіх гэтых атакаў і пакут, пачалі вяртацца ў Галаандыю, Англію і Бразілію.

У 1949 годзе, трапіўшы ў транзітны лагер для перамяшчання асоб «Флім-босталь» і не бачыч іншага выйсця для выратавання сябе, Іван Радкевіч згадуўся паехаць у Бразілію. Пераз гэтым бразіліскі агент на найму рабочай сілы, абяцалы заплата горы, доўга і настойліва «спрабавуў» яго.

— Дыце да нас. У нас цэла, на патрэбны ні футра, ні вабіккі. Пра нас патрэбны ні футра, ні вабіккі. Пра нас патрэбны ні футра, ні вабіккі. Пра нас патрэбны ні футра, ні вабіккі.

— Мы вельмі ўдзячны Радзіме, — гаворыч Іван Радкевіч. — Яна дала нам сапраўдны чалавечы права. Упершыню ў жыцці трэцяга сакавіка 1957 года я і жонка будзем галасаваць за камуністаў з-заўважанага і беспартыйнага, за гораца любімую Радзіму.

А. ХАРКЕВІЧ.

Тэатральная хроніка

«ПЛАТОН КРЭЧЭТ» НА САМАДЗЕЙНАЙ СЦЭНЕ

Днямі драматычны калектыў Старадарожскага раёнскага Дома культуры ажыццявіў пастаноўку п'есы А. Карыічэўска «Платон Крэчэт».

У спектаклі прынялі ўдзел самадзейныя артысты Е. Доўнар, Т. Рэўтовіч, О. Валахава, О. Ефімовіч і іншыя. За апошні год гэта чацвёрты спектакль, падрыхтаваны самадзейнымі артыстамі.

Н. РАТНЕР.

СПЕКТАКЛІ САМАДЗЕЙНЫХ КАЛЕКТЫВАУ

Тэатральны калектыў Віцебскага гарадскога Дома культуры паказаў прэм'еру п'есы Г. Матвеева «Далікатная адрыва». Спектакль расказвае аб пільных совецкіх людзей, аб іх барышце з агентамі замежных разведкаў.

Спектакль пастанавіў славянскі зборны ўжывісэрскіх курсў пры Усеаюзным Доме народнай твор-

Выпускнік Львоўскага дзяржаўнага інстытута прыкладнага і дэкарацыйнага мастацтва В. Кірыленка закінчае дыпломную работу — фарфаровую вазу, прысвечаную 40-гадзю Савецкай улады ў Беларусі.

На здымку: эскіз вазы.

Патрэбна дапамога

Вучні Абуцускай сярэдняй школы Крупскага раёна, які ўсё мясцовае насельніцтва, любяць песні. Спелы ў нашай школе выкладае настаўніца Г. Сафонава. Пры гэтым дапаможа стварэнні хор, які выступае не толькі ў сваёй школе, але і ў клубе калгаса імя XX з'езду КПСС.

Між тым у педучылішчах даўка не кожны будучы настаўнік выучае музыку. Так павялілася ўжо — музычнае выхаванне ў гэтых установах не ў пашане. Напрыклад, у нашай школе працуюць 23 настаўнікі, 15 з іх маюць вышэйшую і неаказваючы вышэйшую адукацыю. І толькі Кірыленка, якая 26 год назад скончыла педагагічны інстытут і спецыяліст па сенах. А такіх спецыялістаў шмат у кожным раёне.

Калі-б у міністэрствах культуры і асветы БССР сур'ёзна цікавіліся пытаннем падрыхтоўкі выкладчыкаў спеваў для ўсіх школ рэспублікі, узровень музычнага выхавання ў школах значна павысіўся-б.

Выкладчыкі музыкі і спеваў заўсёды кривадуць на беларускіх кампазітараў. На вялікі жаль, многія школьнікі, ды і даросля, вельмі мала ведаюць беларускіх асоб. Таму ўжо цяпер неабходна выдаць зборнік сучасных песень у дапамогу настаўнікам. Можна дзе-нідзе ўжо ёсць такія зборнікі, але набыць іх немагчыма. Адукацыя недакоп металічных дапаможнікаў. Забяспечыць імі ўсе школы — абавязак работнікаў асветы і музыкі.

І. РАБКОУ, загадчык навучальнай часткі Абуцускай сярэдняй школы Крупскага раёна.

НА КОНКУРС ФЕСТИВАЛЮ

Мяці гэта знаць не можа

Мне насіць суканок новых
Мяці не купяе.
Дакучаюць са словы:
— Ты яшчэ мала.
На сяле даўно ўжо людзі
Нарасла лічачы.
На пачах гармонік будзіць
Галасістым клічам.
Гарманіст з мяне на танцах
Карых воч не зводзіць.
Мне міргне ён, каб застацца,
Каб мяне праводзіць.
Мяці гэта знаць не можа,
Бо таю я ў сэршы.
Пакажу мяне Сярожа
І ў староў сукенцы.

Марк СМАГАРОВІЧ

НАТАТКІ ПІСЬМЕННІКА

1.

У госці да мяне прыехала паэменніца. Даўно не бачылася, захачалася пагаварыць, распытаць пра жыццё. Там больш, што чалавек яна ўжо дарослы, мае сваю інтэлектуальную спецыяльнасць — меланянаў. Гаворыла напярвае, бо Вера пайшла да кніжнай паліцы. Перабрала некалькі кніг, які-б гэтым вывучачы мае густы. Звычайна на бібліятэцы адрознівае жонка хазяіна пра чалавечыя схільнасці або слабасці.

— Многа беларускіх, — сказала яна, — а я дык па-беларуску мала чытаю.

— Такая заява мяне адзіла. Каронны жыхар Служчыны, там вырастае, жыве і працуе з маленства ў сям'і гаварыла па-беларуску, і раптам...

— Чаму-ж так? — запытаўся я.

— Бо калі я чытаю, то вельмі злучаю на вас, на пісьменнікаў. Мабыць вы тропіць не так пішыце, як мы гаворым, ці што. Пячэжыва чытаць вас. Ну от глядзіце.

Тут-жа мая гасця дастала з паліцы кніжку і, адгарнуўшы самі пачатак яе, прачытала:

«Зіччук гаварыў стрымана, нават некалькі суха». Ну, што, добра? — запыталася яна.

Напраўдзе кажучы, я нават не адрозніваю, што тут не спадабалася майго гасці. Але яна тут-жа растлумачыла:

— Калі-б у нас захачелі сказаць гэта, то сказалі-б так: «Зіччук гаварыў стрымана, нават криву суха». Адрознівае-б відаць, што вы пішыце так, як мы гаворым. А калі вы гаворыце некалькі, то екажыце моўні, бо ў нас могуць сказаць «некалькі» толькі да таго, што можна пачытаць: некалькі чалавек, гэта значыць, тры або чатыры, некалькі рублёў, некалькі кніг. А тут-жа трэба «криву» або «строх».

2.

Піер гэта можа гучаць як анекдот, але ў гэтай саб, вельмі даўно, на мінескай гучы «Пролетарыі» была вывешана тая

Удалы пачатак

10 лютага Мінская студыя тэлебачання пачала перадачу словамі Пушкіна, прасякнутая давагай да чалавек, выключна сіла мастацкага выдзеньня, прэстата і наранасць яго мовы былі заўсёды бліжэй і дарагімі беларускаму народу.

У гэты дзень тэлебачання пачала свой першы тэлеспектакль «Каменны госць», адначасна гэтым 120-гаддзе з дня смерці паэта. Ужо сам факт звароту да адной з «маленькіх трагедый», чамусьці незаслужана забытых тэатрам і апошняй галы, патрэбна ўсялях вітаць.

На гэту старадаўнюю іспанскую легенду ад Дон Жуане напісана мена. Пушкін развівае гэтую легенду па-свойму. «Каменны госць», якога Белініск назваў «перлам стварэння Пушкіна, багацэйшым, раскошнейшым алмазам у яго паэтычным вянку», па праву лічыцца адным з выдатных твораў сусветнай літаратуры аб каханні. Пастававачны калектыў на чале з рэжысёрам Ус. Кухтам падкрэсліў гэта ў пушкінскай п'есе.

У штыры п'есы і спектакля Дон Гуан. Выкананне гэтай ролі артыстам Я. Карняўкавым можна аднесці да ліку лепшых вобразаў, створаных ім.

Роль Хітрага і ў той-жа час прастадушнага слугі Лепару-

да добра выконвае артыст Я. Палосін. У ім многа ад Санчо Панса — вернага зброеносца Дон Кіхота.

Мінская тэлевізійная студыя не мае сваёй трупы, як гэта ёсць ужо, напрыклад, у Кіеве. Таму ў спектаклі заняты акцёры з розных тэатраў і тэатральна-мастацкага інстытута. Нягледзячы на гэта, рэжысёру удалося дамагчыся ансамблевасці. І тут неглыба адзначыць студэнтку тэатральна-мастацкага інстытута Г. Ваксман у ролі Лауры. Яе Лаура — адстойная сяброўка Дон Гуана. У Ваксман — Лауры многа тэмпераменту, запалу маладосці — таго, чаго патрэбна пушкінскай тэксце.

Ролью Донны Анны выконвае артыстка балету А. Карзінікова. Патрэбна адзначыць, што артыстка добра вымаўляе пушкінскі тэкст, што не заўсёды ўдзешча нават вопытным драматычным акцёрам. Вобраз Донны Анны, які ўвогуле правільна вырашае Карзініковай, трохі халаднаваты. Тут адчуваецца яшчэ неспрактыванасць артысткі, якая ўпершыню выступае ў складанай драматычнай ролі.

Артыст Ю. Сідарэў, які іграе ролю Дон Карласа, вельмі скаваны, у яго не хапае таго, аб чым Лаура гаворыць Карласу:

Ты мне пакарыўся; ты Дон Гуан

Напомніл мне, как вывирял
меня

И стиснул зубы с скрежетом.

Дэкарацыі і касцюмы спектакля (мастак М. Ліберфарб) у цэлым удалыя, апрача партэта Лауры, які вясць ня сцяне ў другой карціне. У ім зусім не адчуваецца сярэднявеква Іспанія.

Добра зроблена музычнае афармленне пастаўкі (гука-рэжысёр Я. Бунін). Музыка рускіх кампазітараў Глінка, Даргамыжскага, Рымскага-Корсакава, Глазунова удала падабрана і садыбейнае раскрывае ідэі трагедыі.

Можна было-б выказаць пажаданні аб большай рознастайнасці п'есаў у перадачы.

але тэхнічны стан студыі такай, што больш зрабіць пакуль што неглыба. Студыя мала, мае ўсяго адну перасоўную камеру. Работнікам Міністэрства сувязі, якія займаюцца тэхнічным абсталяваннем студыі, даўно пера пакаля-ціла аб увядзенні ў строй вялікага памяшкання.

«Каменны госць» — першы вялікі спектакль Мінскай студыі тэлебачання. Хоцяшча павіншаваць малады калектыў з творчым дасягненнем.

Спектакль будзе заняты на кіноплёнку.

Б. МАРТЫНАУ.

На здымку: сцэна з чацвёртай карціны. Дон Гуан — Я. Карняўкаў, Донна Анна — А. Карзінікова.

Фото А. Дзігалева.

Аб адной тэатральнай рэцэнзіі

Тэатральная рэцэнзія — рэдкі госць на старонках абласной газеты «Віцебскі рабочы». Спектаклі аднаго з буйнейшых і старэйшых калектываў рэспублікі — тэатра імя Якуба Коласа — часта застаюцца па-за ўвагай рэдакцыі. Далека не кожная пастаноўка знаходзіць водгук на старонках газеты, а калі і з'яўляюцца час-адчасу рэцэнзіі, то, як правіла, з вялікім спазненнем.

Затое заметка «Ці патрэбны такія спектаклі?» («Віцебскі рабочы» ад 3 лютага 1957 г.) — аб спектаклі «Адна» С. Алёшына ў тэатры імя Якуба Коласа — з'явілася ў газеце параўнальна хутка пасля прэм'еры. Але мы берэм слова не да таго, каб павіншаваць аўтара і калектыў рэдакцыі за апераўтыўную работу. Справа зусім не ў гэтым.

Аўтар памянёнай заметкі А. Самажнёва галоўную ўвагу накірвала на крытыку п'есы. Што-ж, у творы С. Алёшына ёсць значныя недахопы, якія можна і трэба крытыкаваць. Але крытыка бывае роўная: слуханая, аб'ектыўная і, нажал, вулгарызатарская, спрэчэцкая. І вельмі кривдзіла, што А. Самажнёва стала на пазіцыю апошняй.

Гаворачы аб драме, аўтар зрабіла наступны вывад: «П'еса скажае нашу совеную рэалісцкасць, надуманая і непатрэбная». У чым-жа скажа рэалісцкасць, чаму надуманая і непатрэбная? Вернемся да разважанняў аўтара. Калі зашла размова, ці ёсць у жыцці «выпадкі», якія паказаны ў п'есе. А. Самажнёва аптымістычна усклікае: «Так. Есць! Есць нават больш абуд-

ральныя і ўродлівыя, але навошта, — разважае далей аўтар, — стварэнне творы мастацтва, якія фатаграфуюць гэтыя выключныя ў сваім родзе выпадкі? Што разумее А. Самажнёва пад паняццем «фатаграфуе», — неясна. Але яе пазіцыя, падыход да мастацтва даволі ясны. Нягледзячы на тое, што ў нас шчыра часам здароўца «абуральныя і ўродлівыя» з'явы, драматург, тэатр пра гэта гаварыць неглыба, бо... бачыце, можна «у большасці гледчаючы выключна псіхічныя настроі». Хоць каментарый тут і не патрэбна, хочацца ўсё-ж задаць пытанне: вярнуў і сапраўды нашы гледачы такія навіны і навічымныя, як думае аб гэтым аўтар? Зразумела, не.

І справа не толькі ў тым, што А. Самажнёва спрашчае рэчы. Яна, сявядома ці несвядома, абараняе тэорыю бесканфіліктнага, якая даўно ўжо спраўдзілася асуджана грамадскасцю.

Рэцэнзент павінен перш за ўсё зразумець аўтарскую задуму твора, глыбока разабрацца ў тых пытаннях, аб якіх ён піша. Гэта абавязнае патрабаванне, і шкада, што яго не ўлічвае А. Самажнёва. Вось як яна тлумачыць ідэю і задуму п'есы «Адна»: «Моў, змагацца за шчасце няма чаго і не трэба, бо ўся справа заключачца ў «вядучым» і ў нейкім фатальным выпадку, калядзены, — тое, што «папісана на раду», тое і здарыцца. Добра, калі вайна можа або яна жонка не сустрэне на сваім жыццёвым шляху беспэрыпедычнага каханні, таму вы пражыцеце свой век да самай смерці шчаслівым, будзеце мець сям'ю, выхоўваць добрых дзяцей і г. д.

У спектаклі «Адна» ў тэатры імя Якуба Коласа ёсць зразумела, недахопы, і калектыў патрэбна парада і дапамога рэцэнзента. Аднак шчыра размова ў рэцэнзіі падмешана вокрымамі і «спрабаваным».

Аўтар задае пытанне: ці патрэбны такія спектаклі? Хоцяшча запытацца ў сваю чаргу: ці патрэбны такія рэцэнзіі, якія дэарыентуюць і тэатр і гледача?

„Пытанні літаратуры“

Пад такой назвай з красавіка багучага года пачае выдавацца новы літаратурны часопіс — орган Інстытута сусветнай літаратуры імя А. М. Горькага і праўдзяна Саюза пісьменнікаў СССР.

У ім будуць асвятляцца пытанні творчэ і гісторыі літаратуры. Вялікае месца на старонках часопіса будзе адведзена развіццю літаратурнага народаў СССР, класічнай і зарубежнай літаратурам. Чытач знойдзе тут рэцэнзіі на кнігі па тэорыі і гісторыі лі-

таратуры, інфармацыю аб важнейшых падзеях у літаратурнай навуцы нашай краіны і зарубежных краінах.

Цяпер у гарадах і вёсках нашай рэспублікі адкрываецца патліска на новы часопіс «Пытанні літаратуры».

На вуліцах часта мы можам сустрэць такія транспаранты: «Грамадзяне, дазваляе правілы вулічнага руху». Паледзі слоўнічка гэтай фразы зроблена таксама правільна: «Дзвіжэнне» — рух, «грамадзяне» — грамадзяне, «захоўвайце» — захоўвайце. А ўся фраза не дае бражачы пісьменнасці. Чаму? А мабыць таму, што такой фразы неглыба ўвядзлі ў жывую, народную гаворку. Як-жа не можна сказаць больш натуральна? Ясна, што тут не тую пагаруку яное слова «захоўвайце», «захоўваць» — гэта ўсё-такі ідзе ад савену хавашы, абараняць, не пакаваць. А тут-жа: «Грамадзяне, пільніцеся правіла вулічнага руху». Або: «Грамадзяне, трымайцеся правіла вулічнага руху». Безумоўна, лепш. Значыць, фраза можа гучаць нармальна, калі яна будзе пабудавана на народнай аснове.

Значыць, відавочна, што работнікі культурнага фронту, на абавязку якіх ляжыць гаварыць з народам праз радыё, тэлебачанне, тэатр, і павінны гаварыць на народнай мове. А між тым часта мова гэтых чыста слоўнічковай формай названая. Тут значыць, што словы гаворачы беларускі, але гучаць нязвычайна. Або нават і гаворачы няпярэдня.

Часта я сустрачаю ля радыёпрыёмніка, каб паслухаць апошніх паказаных, вачынь, праслухаць якую карысную гутарку. Выдаю, мне хоцяшча, каб на радзі гэ як гаворачы са мной мае суспелі, яны-ж — ачыявільныя людзі. Дык выхадзіць з-заўважанага гаворачы іначай. Вось, скажыце, да спрабуйце свой абавязок кін, які дзіваць саму простую тэму: «Мяці гэта знаць не можа»: «Мяці гэта знаць не можа».

«Пасля змянення элементна абуджэння вясці востыты». «Ні яна, ні ўрочы, і таварышы... не маглі і думашы аб пры-

ДУМКИ АБ МОВЕ

Янка СКРЫГАН

— Вы нарта строга крытык...
— Не, вельмі не строга, — перабіла яна. — Гэта-ж я вам прачытала першыя, што трапіла мне на вочы, ды яшчэ нават в мастацкай літаратуры. А як-жа нам чытаць газеты, калі там часамі аб напісанае можна язык паламіць... Чалавек, тут пакуць вас не было, і газету чытала. Ну, от паслухайце, як мне тут што зраўнець. Пра тэатр, а я тэатр люблю.

Пашукаўшы сярэд газет, яна знайшла «Літаратуру і мастацтва» ад 24 лістапада 1956 года.

— Ну от слухайце, дзядзечка: «Другое вяртанне твора імя Янкі Купалы да спэцыяльнага ўваблення вобразаў апавесці 3. Вядулі «Салавей» не выкладзена». Слово то беларускія, а фраза выкручана. У нас-бы прасцей пра гэта сказаць: «Тэатр імя Янкі Купалы другі раз вярнуўся» да спецыяльнага ўваблення вобразаў апавесці 3. Вядулі «Салавей» не выкладзена, або «Не выкладзена тэатр імя Янкі Купалы другі раз вярнуўся да спецыяльнага ўваблення вобразаў апавесці 3. Вядулі «Салавей». Праўда, так было-б харашай і прасцей?

Бачачы, што я хачу нешта сказаць, гошыя зноў неацэнна да мяне: — Не, дзядзечка, вы мне не кажыце. Не ўмоўныя некаторыя пісьменнікі пішаць проста, так, каб нам лёгка было іх чытаць. Гэта-ж выхадзіць так, як недзе ў ў банку чытала: «Крыўнітыя аперацыі» втварачыца з 12 да 3 гадзін дня. На вошта тут вытварыць? Дык от і ў нас так. І выхадзіць, ні то мы ўжо сталі такімі турныя, што не разумеем вас, ні то вы насталі такімі вучонымі, што з намі знацца не хочаце.

2.

Піер гэта можа гучаць як анекдот, але ў гэтай саб, вельмі даўно, на мінескай гучы «Пролетарыі» была вывешана тая

абестка: «Тут прадаецца шлюбная школа». Ясна, што такую абестку пісаў не літаратар і не работ-

нік літаратурнага фронту, але-ж ён быў ушчунены, што піша па-беларуску. Чалавек там здавалася

Роздум аб жыцці

Дзіўна ўдзіць... Така сумная думка праймае галаву аднойчы ў Андрэя Пратасевіча — героя новага апавядання Алены Васіленчэ «Дом» («Беларусь» № 1 за 1957 год). І на гэтым апавяданні ўвага чытача. Міжволі думачка: ці не тут крыніца, з якой выцягла ўся гэтая «капітанская трагедыя», расказаная пісьменніцай з такою чалавечай дэталістай.

Жылі дзед і бабуля ў вёсцы, былі закладзеныя адны адным. Напэўна, яны шчыра любілі адна аднаго, калі-б хто-небудзь сказаў, што сямі іх па-сутнасці нетрымала, што варта было падняць мацнейшаю ветру, як яна можа разляцецца. Магчыма таксама, калі-б не здарылася такога пэру да самай смерці, дык і катастрофа не было-б. Аднак жэла нам даводзіцца назіраць становаці на шклянцы валянковага аджурналіста выправаўшай. Жорстка, як кажуць, выправаўша жыццё трымацца сямі Пратасевічу. Андрэй паехаў на палату старэйшых у аспэральскае, а Ліда з дзіўным засталася ў вёсцы. За цэлы год жыцця пасобку становіцца не змянілася. Ці каментарыя параваліць ўсё тое, што звалася гэтым людзям? Аўтар вынес фінал за рамкі апавядання — чытач можа толькі пераказаць і адгадаць. Мы пакідаем Андрэя і Ліду ў момант, калі іх каханне трымацца на тэмпературнай нічцы. Для таго, каб гэтыя людзі амагі ішоў жыццё рама, трэба, каб Ліда стала іншай. А ці можа пераадаць чалавек, каб станаўленне характару якога даўно мінуў? Як ініцыялы таго ж вельмі самаўлюбанага і ўпарты? Гэта-ж загадка праймае чытача, і А. Васіленчэ прама добра пісьменніцай такт, не захаванася таінай, ксеракнай пераборка характару героя і падвышэннем пачасных вынікаў.

У апавяданні няма нічога незвычайнага, што мэта-б востра інтэрысаваць. Яна выведзе ў спайны тоне, часам нават нібы з неспатрэбным падрабязнасці. Тут няма нечыхарных паваротаў сюжэта. І ўсё тая іх нешта адзіцца ў бок, не дзіўна тым да канца. Людзі ў творы жывыя, намы знаёмыя, суседзі, у іх вобразах няма ні кропкі надуманасці.

Апавяданню чужыя элементы дакідроўкі. Новы старыня не пабудоваў новых хат, не паставіў на раці гірстановаці. Больш таго, у вёсцы гоняць самагонку, а старыня бескаляна думас, што яму пакуль што няма часу змагацца з гэтым. Невольна думка старых будаўцаў і маленяціх дзедзі, што з маленства ведаюць кошт кавазга хлеба. Вось дзедзі, у праўдзінасці якіх, нам апазда, і хаванца акаро тэро, што ім вярні пісьменніцы, вярні у паводнанасці гісторыі, якую яна расказа-ла, і вярні разам з ёй і з ёе героям, што прывячэ, і дзед Вольга са сваёй бабай прайдуць жыць у новы, светлы дом, будзе і электрычнасць.

Пратасевіч намалены ў апавяданні скурні, старыня падобранымі штрычкамі. Гэта значыць рабрасудзенныя савецкі чалавек, які пайшоў туды, дзе мог прынесці найбольшую карысць аўтару. Спакойна, без уніслаў маналагаў ён робіць сваю

Больш 1.200 чытачоў налічае бібліятэка клуба Бабруйскага фанера-дрэваапрацоўчага камбіната. Кніжны фонд бібліятэкі сістэматычна папаўняецца. Чытач бібліятэка мае вышэй 18 тысяч тамоў мастацкай, палітычнай і тэхнічнай літаратуры.

На адмыку: бібліятэкар Л. П. Дударэва (справа) дапамагае эканамісту камбіната Алене Аксельрод падабраць тэхнічную літаратуру.

(Фотахроніка БЕЛТА).

добра арантага і, апазда-б, культурнага чалавек, і раптам гэты чалавек гаворыць прывячэ замест партфэля, або допат замест дапат, то вам становіцца дзівака за гэтага чалавек, і вы пачынаеце адгадаваць, што ён невук, які толькі падрабязна па культурнага. Таго-ж непрымнае ачуванне, калі з непрыяльным наіксам гаворыць дыктар або актывіст па радыё, бо кожнаму вядома, што гаварыць трэба на Волзе, пасарыўся, займадзя, пачаўся, палналі.

Нажалі, так гавораць не толькі на радыёапаратах. Не так даўно па тэлевізару перадавалася камедыя Малера «Скупы» ў настаяючым театры імя Янкі Купалы. Мы вельмі прымаем гэта, што старэйшы театр рэспублікі ва ўсіх адносінах аўдэіацыя прымае ад іх. Гэтае права ён заслужыў. Але, нажалі, у гэтым театры не вельмі актыўна працуюць на мовы. Нельга быць скупацця імяна сарок кундаўнае такое вымаўленне з камеры тэлевізара: «Раскайваецца, што даці слова» (замест даці слова) «Вось чаро я балас» (замест балас), «Калі-б яны ў мяне былі-б» (з непатрэбным другім «б»), «Прызнае-б яны зрабіў» (замест «Прызнаеся, зрабіў-бы») і г. д.

Пераці прыкладзі даўка не поўны: больш складаныя паўночныя, славянцы, запісань было наіксам. Непрымнае-ж папачычвалася ішоў тым, што са спынні гучыла тая самая судая акаміраваіа, мова: «Як нам будзе ўгодна, татачка, «Ледзь зноў захаваш спаў хваляванне», «Увесь горад смецца над вамі», «Скажыце нам усё, і ваш гаспадар вас аддзельчы», «Чакаў падыходзічага момант», «Мы хочам плазнівацца вяс» і г. д. замест «Як будзе ваша ласка, татачка», «Ледзь зноў не выкалалі сваёго хвалявання», «Увесь горад смецца з вас», «Скажыце нам усё, і ваш гаспадар нам аддзельчы», «Чакаў зручнага моманту» (або зручнай тхіліцы), «Мы хочам плазнівацца вам».

Праўда, дышчына ніна, мабыць, не тэатра, а вельмі нізлага пераказчыка, але-ж тэатр тагасма напісан ачуванне натуральнасці і культуру мовы, бо яго-ж работа — гэта работа над словам.

Уладзімір КОРБАН Таварыш Качаргей

(БАЯКА)
Таварыш мне аднойчы расказаў:
Начальнік быў дзік. Кіруючы ўстановай,
Распарэджанне ў склад пісаў.
Прыйшла заяўка на качаргі для
сталовай. —
Без качаргі на кухні, як без рук.
Начальнік паглядзеў у аэдуку — ёсць
паштук.

І перка на заяўку заскрыпела —
Ен піша разлоўваю: «Ададзі
Сталовай паштук»
І — стоі! — збела.

А як далей належыць напісаць?
Ну, каб адна была, дык ён-бы смега
На той палеры на рагу
І напісаў-бы: «качаргу».

А яшчэ... Ам ласіна ў начальніку
спасіла:
«Качарга? качарга? ці качаргей?»
Вось тут і зраўмеці!
Галыны тры начальнік той ваўдзі,

Але, нарэшце, адагалаўся,
І напісаў, знайшоўшы вымак неблагі:
«Сягоння тры ададзі качаргі,
А заўтра дзве». І распісаўся.

Вымаўляю-жа на свеце дайдаці!
Таварыш Качаргей такі
Нямала разлоўваю піша часам
І можа нават горнае загучыць,
А не дадумецца зрэдку зраўнець
Хача ў падручнік для малодшых класаў.

Тым часцей прыходзіць на думку слова «папашаць». І гэтыя ён адносіць да хатняй работніцы, калі «Ліда пачала заўважваць у сабе і такую відавочную рысу характару, як екунаец. То ёй здавалася, што Оля марнуе прадукты так, абы іх толькі хутчэй не было, то на рынку на ўмысла не тэргучыца і бяро пернае, што трапіць пад руку. Нарэшце і сама толькі то і робіць, што «Бакошча што-небудзь жуе...», і яе зарада-раздражненні адносіць да прамы мужа: «Што яму там? Героем себе ачувае, ды ашчэ спачуванні, набось, прымае: я-ж, жонка не пажадала растанца з горадскім жыццём...» Здыўляецца, як жыве да гэтага часу з такім чалавекам Пратасевіч, і як ён будзе жыць з ім далей, калі нават упартаці Ліду адзінца. Стварэнца ўражанне, што калі нават Пратасевіч і дабачы адзіценна хонь-бы паварожнага сямейнага добрабыту, дык зрабіць ён гэта толькі дзеля дачкі і ўсё-такі ніколі не паабавіцца «адзіноцтва ўдзіць».

Напачатку гэтае апавяданне, ёй-то можа сказаць: «Ну добра, давольце. Жыць такі Пратасевіч, паехаў у калгас. А жонка яго не паехала, не пажадала. Усё гэтае прывяла, жыццё і суапрацаца ў лашы іні не тае ўжо рэдка. Зраўмеца і то, што Пратасевіч з рыжэй прыгажуней Рыжэй не акцінца, не такі ён чалавек. Жонка-ж яго ішоў крыху пакуражыцца, ды і прыедзе да мужа, як толькі ён доў пабудзе. Што-ж на ўсім гэтым пачувае-нага або цікавага? І вяду, скажыце, калі дэска, карысць ад такога апавядання, калі яно нікагата рашчына не ўносіць, нікога не гапашыць і не апраўдае? Што можна адказаць такому чытачу? Бады, толькі тое, што літаратура, на ішчэце, ішоў на свеце не для таго, каб выносіць строгія вымовы і заахочвалічыць падзікі. Яна ішоў для вядзіла і не заўбёды вядзіла чалавечата роздуму аб жыцці, аб яго галыні і складанасці. Імяна, таі роздум вымае апавяданне «Дом».

Аўтар нічога не падказвае чытачу, не навілае яму вывады, не дае катарычныя мерні аднак. Але прывядзючы расказанага ён прымушае задумвацца аб складанасці і звычайнага факта, будзённых чалавечых узасаданасці. І пачуці чытача абзетацыя нейтральнасці: без непатрэбнай шпалкі мы робім свае адрні і вывады аб чалавечых вартасцях герояў апавядання.

І. КЛІМАНШЭГСКАЯ.

Клапатлівы настаўнік

З дзіцячага дома інвалідаў у студию вымадленага мастацтва Дома піюераў прыйшлі тры хлапчкі 12—14-гадовага ўзросту. Яны папрасілі, каб іх залічылі ў гурток малевання. Хлапчкі разгарнулі сваё старанна зробленае алоўкам рысункі і паказалі іх кіраўніку студыі — настаўніку малевання і чарчэння сярэдняй школы № 6 Л. Абрамовічу.

Гурток вымадленага мастацтва пры Рэчыцкім Доме піюераў, імянным кіраўніком якога з'яўляецца Леанід Абрамовіч, працуе з 1949 года. Некаторыя яго выхаванцы, праішоўшы першапачатковае навучанне ў Доме піюераў, цяпер вучацца ў спецыяльных мастацкіх установах. Так, напрыклад, Леанід Панамароўка ў гэтым годзе канчае керамічнае аддзяленне Ленінградскай школы прыкладнага мастацтва. У Віцебскім мастацкім вучылішчы вучацца Уладзімір Кашай, Эдуард Агноніч, Уладзімір Буслаў.

Навучэнцы выконваюць малюнкі алоўкам і акварэлю. Лепшыя работы захоўваюцца ў студыі. Сярод іх — «Ваза з кветкамі» Леаніда Пашкова, кампазіцыя «У сні» Марата Яхніна, малюнкі выхаванца школы глухараўня Уладзіміра Чыжыка.

Многа напісана работ і самім кіраўніком гуртка Л. Абрамовічам. Яго карціна «Фруктовы таз» экспанавана ў Усеаўскай сельскагаспадарчай выстаўцы. Карціны «Дняпро», «Панарама горада Рэчыцы», «Уборка ўраджаю» выстаўлены ў Рэчыцкім краязнаўчым музее.

У мастэрыні мастака ёсць таксама піканьныя работы, як, напрыклад, пейзажы «На ўзлесці», «Луг усюсю», ілюстрацыі да верша А. С. Пушкіна «Зімовае раніца», партрэты «Дзівічыка ў чырвоным», «Хлопчык» і іншыя. На працягу трох год Л. Абрамовіч працуе над карцінай «Сям'я», якую рысвае да 40-гадовай Вялікай Катрычынскай сацыялістычнай рэвалюцыі.

М. КАРПАЧОУ.

У ПЕКАЛЬНІ РАДКОЎ

Прапагандаст Гаўскага райкома партыі Ц. Тобічкі вядлі кіраваю. Яго ўласная бібліятэка налічае вышэй тры тысяч кніг.

На парадзе селькоў раёйнай газеты «Каласны шлях», якая адбывалася наўдана ў г. Слаўгарадзе, створаны літаратурны гурток. Лепшыя творы мясцовых аўтараў будую друкавацца на старонках раёйнай газеты.

У Залескім Доме культуры Смагронскага раёна кожны раз перад пачаткам кіносеанса дэманструецца сатырычная светлая газета «Наша воля».

Фотатурок механізатараў Ленінскай МТС Горадскага раёна выпускае сваю асабістую фотажурнал. Чарговы нумар прысвечаны кандыдатам і дэпутатам мясцовых Саветаў. Газета выходзіць два разы ў месяц.

Днямі ў клубе мінскага аўтамабільнабудавніцкага аддзялення творчая аўтарска работніцка Рускага драматычнага театра БССР імя М. Горкага з малалдымі рабочымі завода. Артэсты падыліліся з моладдзю сваімі планами работы. У заключэнне адбыўся вядлі канцэрт.

Калі 100 хлаборобаў сельгасарцелі імя Дзержынскага Рэчыцкага раёна паставілі карыстаюцца кнігамі бібліятэкі-перасоўкі, якую загадвае калгаснік І. Бандрэнка. За мінулы год ім зроблена вышэй тысячы кнігаздач.

У ГРОДЗЕНСКІХ МАСТАКОЎ

Мастак Іван Пушчок напісаў пейзажы «Над берагам старога Нёмана», «У поймах Нёмана». Ён ішоў пейзаж «Востраў казань» — на матавах вядомай легерыі аб трагічным мыхані літоўскай батрачкі і беларуска-бэтрака, партрэты азнатых людзей вобласці.

Над цікавай тэмай праўе Валентын Саліні. Яго карціна «Фрунзе ў Мінску» — цікавая на сваёй кампазіцыйнай залудзе.

Мастак Аляксандр Кох піша серыю партрэтаў старых большыкоў, якія перыю жылі ў Гродзенскай вобласці. Мастак М. Парыхі ўдалося знайсці да правільнага вырашэння тэмы карціны «Ленінская «Іскра» ў народзе», над якой ён цяпер прадуе.

Возьмем агула-жа другую фразу: «У сярне лянкі Валшырэцкіх яго кейды не спрабуе ўмянацца ў сярку, хоць па перспектыве роў імяна ён змажыць выхат, які прымае алова бакі». Напісач, вядома, трэба было іначай, можа, нават так: «У сярне, дзе лаецца Валшырэцкі (з тым і тым) кейды не спрабуе ўмянацца ў сярку, хоць далей імяна ён павінен бузье прымірацца...» і г. д. Найбяршыя-ж заліча напісач так, каб амагі маглі дачыць прачытаць і зраўнець нават самыя складаныя рэчы. Навошта мудрагелства? Ды і «прымырце алова бакі» гучыць невялікім інтэгра і безпамажыца.

Возьмем артыкул з газеты ад 22 верасня 1956 года «Далей ад торных дарог» Артыкул напісан Адесем Кучарам, і нельга сказаць, каб аўтар не ведаў мовы. Тут, мабыць, самая звычайная непатрабавальнасць: артыкула-жа пінацца для газеті. Чытач: «Амаль такі-ж дзе сустраў кожны твор Шамякіна». Хто каго сустраў? Яго сустрала дзе, ці дзе сустраў кінгу? Нахай гэта бузье прыдурка, бо сэнс тут ясны, але-ж фразы неахайныя. Будзем чытаць далей: «А пры ўзлупіні пернага іго рамана «Глыбокая пільня» разыходжанне паміж адзінай катрычкай і чытачоў было яшчэ большым». Таксама можна смега сказаць, што ў жыцці А. Кучар так не гаворыць. Артыкул напісаны спецыяльна для друку, азнарок для газеті. І больш за ўсё крыўда за гэтую прымычку думаш, што ў гэце трэба гаварыць нейкай другой мовай. А я ўзгаду, як сказаў-бы А. Кучар гэтую фразу, сустраўшыся са мной або яшчэ з кім-небудзь. Ён сказаў-бы, можа, так: «А калі павінець першы іго раман

ДЗЁННІК МАСТАЦТВА

Юбілейны канцэрт

Наш народ глыбока шануе памяць М. Глінкі — «бацькі рускай музыкі». Яры доказам гэтага з'явіўся сімфанічны канцэрт у твораў кампазітара, прысвечаны 100-годдзю з дня яго смерці.

У канцэрце прынялі ўдзел сімфанічны аркестр Беларускай філармоніі (дырыжоры В. Дуброўскі і Б. Афанасевіч), Дзяржаўная хараваа капела і салісты-спекакі.

Перад канцэртам была прагнана лекцыя (лектар філармоніі Л. Аўрабах). Пасля была выканана уверцюра з оперы «Руслан і Людміла» (дырыжор Афанасевіч).

Сусветнае значэнне сімфанізма Глінкі чудовна ахарактарызаваў Чайкоўскі, вядомае транга і вобразнага вымавання якога ў «Камарыскай», як дуб у жалуду, захавана будзе ўсё будуча рускай сімфанічнай музыкі, «Камарыска» — фантазія для аркестра на дзве рускія народныя тэм: вясельную і вядомаю («Камарыска»). Складаны твор, які патрабуе ўдумлівай работы, на жалі, не атрымаў закончанага ўзабалецця ў канцэрце, Гэта адносіцца, галоўным чынам, да першай тэмы. У вядомай, строгай, пранікнёнай тэме няма тоніх адценняў, павучасці, абрамаюцца на канчаткі музыхчымх фраз.

Не глыбока раскрыты тэмперамент Іспанскай уверцюры «Арагонская хота». «Танцы» з оперы «Іван Сусанін», блізкія да творчай індывідуальнасці дырыжора Б. Афанасьева, былі выкананы з большым натхненнем.

У выключным уздымам прайшоў дру-

Маскоўскі ансамбль аперэты ў Мінску

У Мінску праходзяць выступленні ансамбля аперэты Маскоўскай абласной філармоніі.

Праграма першага вечара была складана з урмюка класічных і савецкіх аперэ. Другое выступленне адкрылася паказам аперэты І. Дунаеўскага «Вольны вецер». У гэтай музыхчнай камедыі свежы рамантычны каларыт, жывы гуар і яркая характарыстыка героюў.

Уздылікі ансамбль пры сваіх сціп-ных магчымасцях змаглі выявіць ішоў аперэты і не музыхчнай вартасці.

Сярод уздылікі спекаляк вылучаюцца В. Швайбэкова ў ролі Рэгіны дэ Савіла, Н. Рэмзіава і В. Роланд (Стэ-ла і Янко), Я. Лельгант і Н. Владзіміраў (Філіп і Фана), Л. Дворкіна (Пелі-раў).

Другія уздылікі спекаляк паказалі сябе не так удаля. У асобных мізан-сценках і ў ігры акцёраў заўважваюцца штам і блыў дрынных аперэтычых традыцыі.

«Халопка» Н. Стрэлнікава робіць лепшае ўражанне. Тут больш розна-стайнае і цікавае афармленне, кашчым, больш востры тэкс. Але шкада, што выкананцы партыі прыгоннай актрысы Анастасіі Дзімітрыеўнай і Андрэя Туманскага Л. Пурбель і М. Ладзінін не адолелі вяртыць прымабасці музыкі. А якраў іх партыі і скацэнтравана асноўнае хараство аперэты.

Добрае ўражанне паклаў В. Бароўска ў ролі Палыні і В. Швайбэкова — графіні Мышкоўскай. У «Халопцы», як і ў спекаляк «Вольны вецер», ярка выступілі Я. Лельгант (граф Кутаісаў) і А. Міхайлаў (камераньер).

Нягледзячы на асласцінасць аркестра, хору, балетных нумароў, якія значна зважваюць выкананчыя магчымасці ансамбля, спекаляк пакадаюць станоўчае ўражанне.

Б. СМОЛЬСКІ.

вэні вучобы», «...прамысць працу з звычайным усеннем пытаннем...» Гэтыя фразы, запісаныя да разспрыянікка, і не самы, можа, трапны. Але-ж і па іх можа кіраваць пра пісьменніцкай мовы. Навошта ўспадліць фразы, наліваючы ім напачаснае і біракартычнае мудрагелства? Ші нельга сказаць гэта проста, як гавораць вышэйшы людзі? Самым лепшым спосабам прайшоў нармальнае гучанне фразы было-б тое, каб кожны, хто скла-дзе або чытае такую верадачу, падумаў: а ці сказаў-бы ён так дома, у сваёй сям'і, або сабляў знаёмцаў? А ці пачуў-бы ён такую фразу ў любым месцы аз простага чалавек? А ці пачуў ён, каб дзе людзі гаварылі так між сабою? Не, не пачуў-бы. Дык вядома-ж на гэтай мове гаварыць з саудучоў? Жывыя людзі, у тым ліку і спадлівыя тэстэ і дыктар, вярты прастыя думкі вымаўляю-б прыблізна так: «А цітка Мама глядзіць па паракане», «Вы-глядзіць у студию будзе артысты», «Пас-лед спекаляк будзе канцэрт», «Ші яны, ішоў, тычкі, ні таварышчы... не магі і думаш, што можна вядлі вучыцца», «... прайна-ці і дачы, прах нейкі час (або, павінен), паставіць пытанне на абмераванне», «Тэ дзе было-б і проста, і даступна», і прайнаца, бо так гавораў у народзе. Цітка Мама можа і ў калгасе даглядаць пашт, але-ж так не скажыць «Цітка Мама прайнаца даглядаць пашт». Або тая-ж цітка Мама і дожа глядзіць па паракане, але-ж не пачуеце вы, каб сказаці: «Цітка Мама, хоць стаяла, дзе прайнаца ахоўваюць пашт у доме». Так сказаць мог-бы толькі дывак.

Тут, вядома, ніна не дыктары ні артысты, якія пераказваюць тэкс, а складальніца тэсту. Але-ж і вымаўленні тэсту часта тагасма вядома мову толькі ў механі-стэжнага карчэтына і таму дэка па-вядзічыць сваю непрымнаасць. У розным асць, з розных перадач ніе ўдалося запі-саць такое вымаўленне: «Скончылася вядома, і паехала ў горад на Волгю», «Піныя павароўшэ з суседзям», «Дзівічы-ца засталася ў горадзе і займалася», «Ашчэ пачаліся сумесныя спрэчкі», «Паштоўныя пашткі сінг баравышэ».

Апавяданьня, што калі ён бачыць

Калі чытаеш кнігу і заўважаш нейкі-фальшымыя, непрымнае, непрымнае-ж мясціны, то хоць вядома, што нішто не бачыць, як табе брыдка і няўжыта, і каб гэта не так шакаруе. А калі фальш гучыць са сьніны, то непрымнага ачуванна німа куды дываць. І гэта пабова на тое, што ты той сорама вывесіш на людзі, каб усё бачылі, як ты чыраваеш.

3.

Здавалася-б, што ў першую чаргу на-рэспірацыю мовы павінен былі ачувацца літаратары. Іх дубаваныя органы павіны былі-б вымацацца і пісьменнасцю, і культураю, і багаццем мовы.

Перша, што кідаецца ў вочы, калі чытаеш нашы часопісы і газету «Літаратура і мастацтва», — гэта нейкая няўжыта неахайнасць у артыкулах на мастацтву і літаратуру. Імяна там, дзе больш за ўсё трэба было-б чакаць культуры мовы. Вось, напрыклад, артыкул Д. Арлова «Аповесці і сінктаксаль», азначаны ў газеце «Літаратура і мастацтва» 24 лістапада 1956 года, пра які ўжо гаварыла мая годзі. Аповесці 3. Вядулі «Салавей» — вельмі прасты і даступны твор. А артыкул, напісаны пра сінктычны варыянт аповесці, нават высока-пісьменнаму чалавеку не так лёгка прачытаць.

«Вельмі прываіная залуда пераносці вобразы Сымона (Алама) — Салаўя» і Язэ-па а аповесці ца сьніну, ішчучым захавань усю рознастайнасць адценняў і фар-баў, сляу і хараство гэтых галоўных героюў твора». Ніжкая, няясная фраза. Яна вы-пісана цалкам, ад кропкі да кропкі, і разам з тым яна не апракціва. Фраза пабудавана так, што, пачынаючы чытаць «вельмі прываіная залуда» і далей да канца, міжволіна чытаец, што павінен быць сьціраваць — «вельмі прываіная залуда»... узалася аўтару, або што «вельмі прываіная залуда»... не ўдалася аўтару.

І раўнець, чаму так адарылася. Аўтар думал: «Восьма прываітэлетелен замесца... ошчустывае то-то і то-то». Така думка па-рэчку пабудавана вельмі дачына, яна звычайна. Але-ж калі сказаць: «Восьма прываітэлетелыні замесца», то спатрэбіцца даць у фразе або сьціраваць, або адмаў-

літаратуру, якую патрабуюць бібліятэч-ныя работнікі. «Я хачуў папозіраць хараства, што прывілае гоцы» і г. д. Міе вядома, што было-б прасцей і даступней. Скалы мелі-б народную аснову, не мелі-б канцызрэкага адцення, куды лепш гучылі-б з літаратурнага і з мастацкага боку.

Не ўдасіва народнай гаворцы і така, напрыклад, форма: «Колькі разоў унімалася ў друку пытанне аб выданні фальклор-ных зборнікаў», «Між тым Вучэбна-педа-гагічнае выдавецтва мала кляпоцца аб іх павіненні». Паводзе народнага строю гур-тэры фразы павіна ішоцца праз «каб» і павіна гучаць, прыблізна, так: «Колькі разоў унімалася пытанне, каб пачаць вы-даваць фальклорныя зборнікі», «Вучэбна-педагагічнае выдавецтва мала кляпоцца аб іх павіненні». Паводзе народнага строю гур-тэры фразы павіна ішоцца праз «каб» і павіна гучаць, прыблізна, так: «Колькі разоў унімалася пытанне, каб пачаць вы-даваць фальклорныя зборнікі», «Вучэбна-педагагічнае выдавецтва мала кляпоцца аб іх павіненні».

Хоцяцца зярнуць увагу на складны. Яны не вытрыманы, у адных і б'х-жа вымак-ных пішуча роіна — то віваланы, то роіны. Вось, напрыклад, скалы, напісаныя ў вядомай форме: «Чаму-б не адшукаць больш адпаведнае паміжнінае», «Чаму-б не падтрымаць тэматычныя зборнікі». А вось аналагічныя скалы, дзе адпаведнае слова ў роіным ск

ПАД СОНЦАМ ІНДЫІ

Міхась ЛЫНЬКОУ

„На залаптым дне“

Былі мы на выстаўдзі і сучасных індыйскіх касцюмаў, якая межа часта практычнае, камерцыйна-прамысловае значэнне. Прадстаўлены былі на ёй узоры і еўрапейскіх касцюмаў, і нацыянальна-індыйскіх, і, так скажаць, гібридных — індыйскіх еўрапейзаваных.

У поўночнай частцы краіны мужчыны носяць так званы шырван, што нагадае судак з вузкімі рукамі і сталым каўчуром, які цесна аблягае цела. Замест штаноў выкарыстоўваецца кавалак белай матэрыі, якой абгортовацца кожная частка паасобку. Астатняй часткай матэрыі закрываюцца сцягны і часткова тора. Ногі абгортоваць па-рознаму. Часам робяць гэта назвычай шыльна, так што ствараюцца ўражанне нібы чалавек ідзе ў назвычай вузкіх штанах. Але робяць і больш свабодна, а некаторыя мужчыны не абгортоваць кожную нагу паасобку, і тады кавалак матэрыі нагадае кароткую спадніцу. Рабочыя, меснікі, сяляне замест назвычайна для працы судак носяць звычайную сарочку з акон-небудзь таннай матэрыі, з разрезами на баках. Ужываюцца і назвычайныя штаны або трусы, а ў поўднёвых мясцінах людзі абмяжоўваюцца павязкамі на сцягнах. Галаўнёвыя ўборы і з’яўляюцца чалма, турбан, або звычайная павязка з кавалачка матэрыі.

Жаночае адзенне складаецца з кароценькай кофтанкі і сары. Сары—доўгая паласа матэрыі, якой абгортовацца ногі, сцягны і живот. Канец гэтай матэрыі перакладаецца праз левае плячо, часам ім накрываецца галава. Адзенне, вядома, не ўсюды аднолькавае. Скажам, жаночыя ўборы ў Кампурі не падобны на ўборы ўраджанак Бенгаліі, Майсура або Раджастана. А на поўдні, дзе найбольш гарачы клімат, жанчыны-сялянкі абмяжоўваюць свой туалет адной толькі спадніцай.

Акрамя ўсёх іншых багоў, Індустыя абгортоваюць паасобныя рэчы — карову, малу, раку Ганг, расліну лотэ.

Сярод Індустыяў існуюць яшчэ розныя групы, напрыклад, секты, як, напрыклад, Джайны, сікі і інш.

Індустыя прытрымліваюцца 250 мільянаў чалавек насельніцтва краіны. 42 мільёны з’яўляюцца паслядоўцамі іслама. Далей ідуць прадстаўнікі розных хрысціянскіх рэлігій, а за імі ў параўнальна невялікай колькасці будысты, зораастрыяцы (ці, як іх называюць яшчэ, — парсы) і інш.

У свой час англійскія каланізатары распавядалі вострую барацьбу паміж рознымі па рэлігіі групамі насельніцтва, вядомыя ў нас часам да крывавых пабоішчаў, якія каштавалі тысячы чалавечых ахвяр. Іны-ж прыклады сваю руку і да падазру былой Індыі на два дзянішны, паклаўшы ў аснову падазру не які-небудзь нацыянальныя, этнічныя і рэлігійныя прынцыпы, а прынцып рэлігійнай прыналежнасці. У выніку засталася цяжкая спадчына гэтага падазру: і праблема ўдзячнасці, і праблема Кампурі, і тэрыторыі, некалькі дзясяткі ў этнічных адносінах, з цвёрдым паразаным на жыццёвым цэлу, і г. л. Нават у апошні час свайго панавання ў Індыі англійчане заставалі вернымі асновамі правілу каланізатараў: падзяляй і валады.

Сёння вы не сустрэцеце на індыйскай зямлі асаблівых праяў рэлігійнай барацьбы, рэлігійных спрачак.

Прыналежнасць да той ці іншай рэлігіі адбываецца, вядома, на розніцы ў шэрых паводзін звычайна і традыцыйна. Відаць іна і ў розных спосабах пахавання інабожчыкаў. Вы адразу пазнаеце мусульманскія, хрысціянскія або іўрэйскія могілкі, бо кожны з іх мае свой спецыфічны выгляд. Іа паспешыце Індустыя ніякіх могілак вы не знойдзеце. Індустыя спалняюць сваіх інабожчыкаў на каменных пляцоўках у спецыяльна адрэзаны для гэтага на берагах рэк мясцінах масавай крэмацыі. Гарнічкі-урны в прахам інабожчыкаў адвозіцца на Ганг, і іх прымаюць у свае вечныя аб’екты інабожчыка ваты святайшай ракі. Кожны гарнічак-урна мае свой наліш: гэта нараджэння і смерці, імя і прозвішча інабожчыка. Гэтыя урны, як казалі нам, робяцца са спецыяльнай гліны, якая хутка размякчаецца вадой. Але расказвалі нам і пра тэрыя выпалкі, калі ў выніку сёні часам трапляюць са дня ракі урны з датамі даўняга даўняга часу.

Нам давалася да берага ракі Джамны прысутнічаць на адным пахаванні—спалванні. Інабожчыка, згорнутага ў саван, прынесла на насіках працяга святоў, біжэйкі і эмалі. Іграля жалобная музыка, спявалі жалобныя песні. Тым часам пахавальнае брацтва падтрымвала на каменнай пляцоўцы нешта падобнае да дожа з сухіх смалістых дрэў. Інабожчыка, перад тым абмываць ў раце, палажылі гэтыя дожа, абсыпалі духмянай крошкай сандалавага дрэва, абмывалі з бакоў па-стаўдзеным старчком дрэвам. Атрымалася нешта падобнае на нікі бутан, упрыгожаны зверху гірандымі з кветкаў — рознакаляровымі гваздык. Жалобны касцёр па азначэнні падобнае хто-небудзь са стараішых братоў ці сяноў. У інабожчыка іх не было, і яго апошні касцёр падпалялі жонка інабожчыка, якой даў ў рукі палючую лупіну. Касцёр рагаворы, і ўдава адыйшла праць, да невялікай грункі жанчын, якія яе суправаджалі. Пацусься гучны плач, галасенне, гэтыя аднолькавыя па ўсёй зямлі, ва ўсёх народаў спадарожнікі чалавечай гора.

Жалобны касцёр гарыць звычайна тры гадзіны. Яго пачаццё не чапаюць на працягу трох дзён. І толькі пасля гэтага тэрміну прах інабожчыка збіраюць у гаршчок-урну.

У зораастрыяцаў свой спосаб пахавання інабожчыкаў. Яны лічаць за лепшае аддаваць іх на з’яўленне дзікім звярам. А паколькі ва ўмовах вялікіх гарадоў, як скажам, у Банбей (дзе пражывае асноўная група зораастрыяцаў) дзікіх звяроў няма і завады, інабожчыкаў заносіць на так званыя вежы маўчанія і пакідаюць іх там у поўнае распаражэнне графам, якія цэлымі зграямі кружаць над індыйскімі гарадамі.

Акрамя Індустыяў, мусульман, хрысціян, зораастрыяцаў, у Індыі трапляюцца яшчэ анімісты, прадстаўнікі розных першабытных вераванняў, якія абогатнараюць розныя з’явы прыроды.

Зраумела, што шмат якія з рэлігійных перажыткаў разам з каланіяльнымі, а таксама каставымі перажыткамі з’яўляюцца істотнымі перашкодам ў інтэгрэціі розных рэлігій краіны. Індыйская канстытуцыя 1950 года амяняла каставую няроўнасць людзей, але перажыткі гэтыя яшчэ моцныя, асабліва ў жанчын вёскі.

Гэта старадаўня, нічога ад часу Магольскай імперыі, дарожны знак. Іны сведчаць аб тым, што і дарага наша старадаўняя. Шпёр гэты звычайнае шасэ з добрым і моцным грунтам. Паабамал растуць высачыныя, разгалінастыя дрэвы, якія і шпёр, з імі, не страцілі сваіх пшаных зялёных убораў. А сонца, якое на святанні было такім ласкавым і лагодным, пачынае ўжо так прынаць, што мы ў сваім аўтобусе, нягледзячы на адуцення вонкі, адчуваем сябе нібы ў кухоннай лухтоўцы.

Адраво разумеем, чаму так выгарае і нажоўкі прыдарожных трапляюцца на пясках цэлыя зараснікі сухой і калючай травы вышэй чалавечай росту. Сустрэаюцца на дарозе і забалочаныя мясціны і заўсёды заліты вадой вялікія ўчасткі. Але больш за ўсё сухіх мясцін, сям-там прарэзаных перасохлымі русламі дробных ручукаў. У некаторых месцах на такіх руслах шасэ зусім разамыта, аўтобус перабіраецца на пясчанаму грунту. Гэта напамінае аб тым, што дробная ручука ў часы летніх дажджоў ператварылася ў грозную сілу, перад якой не маглі выстаяць нават даволі моцныя дарожныя збудаванні.

Акрамя руслаў рэчак, і невялікія каналы. А вядома дарогі рассяпаныя блязмежныя палі. Праўда, яны не падобны на нашы. Гэта велікіх невялікіх кварталных або правуюгольных участкаў зямлі, якія аддзелены ад аднаго спецыяльна насаманымі і высока ўзнятымі межамі. На частцы гэтых межаў, пакатых, сцяжыстх на даўжыні, зроблены невялікія рабчыкі, на якіх на ўчасткі падаецца вада. Вядома іна або з каналаў, калі яны сьць падобны, а больш за ўсё са звычайна калодзежам. Вяду з калодзежам баруць старадаўнім спосабам: скуранныя вёдры выцяваюць або ўручную, або пры дапамозе буйвалу. Праблема абвяднення падаў астаецца адной з самых сур’ёзных праблем сельскай гаспадаркі Індыі, і вырашэння яна тады, калі народ будзе мець магчымасць поўнае механізаваць гэтую цяжкую і працёмкую работу. Першы крокі ў гэтай справе ўжо робіцца. Пабудаваны заводны, якія вымушаюць невялікія дызельныя рухавікі, спецыяльна прызначаны для механізацыі ірыгацыйных работ.

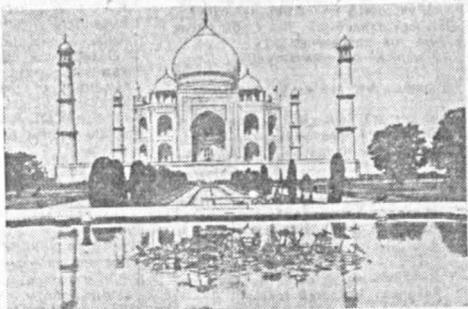
Апрацоўка зямлі, як мы бачылі гэта ў час свайго падарожжа, робіцца звычайнай драўлянай сядою, запражанай парай буйвалаў. З’яўляюцца на індыйскай зямлі і першыя трактары, але яны, вядома, не даступныя яшчэ для дробных сельскіх гаспадарак, ды і не разгоніцца з трактарам асабліва на невялікіх участках зямлі, падзеленых высокімі межамі.

Большасць ураджаю была ўжо сабраная з палёў. Заверваліся ўчасткі з-пад струкоў, з-пад аракіса. Сталі яшчэ сям-там непрыбранымі плантацыі цукровага трывіснёгу, а ўжо на некаторых участках зялёная свежая руць шпурціцы, якая з’яўляецца тут зямной куліцай. Семць яе ў лістападзе, снежні, ураджаі збіраюць у саваніку, красавіку.

Індыйскі вёскі тэўліцца на магчымасці да рачулак, да буйных сяджалкаў. Большасць дзімаў і гаспадарчых будынкаў глінабытныя, саманныя. Мы бачылі, як рыхтуюць сцягне гаіну для сваіх будынкаў. На розным месцы выкапавалі гліной з паўметра канавы, якая ашчэ паўнае калію. Насяразіне круга, абмежаванага гэтым каліем, укаваны саўд. Да яго не нагадуху прымацавана адным канцом драўляная перакладзіна, на другім канцы якой рухавец, як на носі, вялікім круглым каменем, закладаным копія нашага жорна. За канец перакладзіны, які выцясца з

калодзежам, да сяджалкаў свай ранішні тузлет — трунтоўны абмыванні. Тут-жа мылася бязіны, прычым гэтай спрысай былі заняты не толькі жанчыны, але і мужчыны.

Мы ехалі па бязлеснай мясцовасці, дзе асноўным палівам з’яўляецца кізак. Праўда, паліва тут ужываецца не для адцяплення жылля, Цепліны і так хапае, а ўлетку сцягне нахваляюць на дзверы і невялікія акенцы салянымі шыноўкі, якія часта паліваюць вадой, каб захаваць у хале халі-б бачымасць прахлады, калі на дзверы стаіць няспраўная гарачыня—ніцдзеест пшчэ градусяў. Кізак на

Храм Тадж Махал.

У час канферэнцыі ЮНЕСКО ў Дэлі абмяняліся міжнародныя ўрачыстасці, звязаныя з 2500-годдзем існавання будызма. У Дэлі з’ехалі будыйскія будысцкія дзеячы і дэлегацыі веруючых з многіх краін: Бірма, Непал, Шыйтона, Ветнама.

Вясельная арба.

Інданезіі, Кіргіскай Народнай Рэспублікі і іншых. Ва ўрачыстасцях удзельнічалі Дэлій-лама і Панчэн-лама, якія спецыяльна прыбылі з Лхасы. Урачыстасцям была прысвечана вялікая выстаўка. Праведзіліся мітынгі, наладжваліся так званыя сімпозіумы, сходны, на якіх заслухоўваліся шматлікія дэклады аб будызме, аб яго ролі ў фарміраванні філасофіі і маралі, аб яго ўплыве на мастацтва і г. д.

Гэтыя ўрачыстасці праводзіліся ў Дэлі таму, што Індыя лічыцца радзімай будызма. Але ціпер правяральных будыстаў у Індыі мала. Кажуць, што іх менш двух мільянаў. Будызм перайшоў у іншыя краіны, у частцы якіх ён з’яўляецца пануючай рэлігіяй.

Я закрываў рэлігійныя пытанні таму, што яны займаюць яшчэ значнае месца ў жыцці індыйскага народа, адбываюцца на яго побыце, на яго традыцыях, на ўсёх галінах мастацтва і г. д.

Рэлігія большасці індыйцаў з’яўляецца Індустыя. У ім знаходзім спалучэнне догматы старажытных рэлігій брахманізма, будызма з некаторымі прымітыўнымі вераваннямі, што засталіся таксама ад далавага мінулага (анімізм, татамізм і г. л.). Асноўныя догматы загаводжы веруючыму, не рабіць зла, верыць у сваё пераўвасабленне пасля смерці. А пераўвасабленне, можна трапіць у лепшы, або нават у горшы ўмовы жыцця, гэта ўжо ў залежнасці ад таёй былой добрадзейнасці ці грахоўнасці. Ідаам з’яўляецца дасягненне ірваныя, калі, паводле догматы, сьняняцца праць усеіх пераўвасабленняў і чалавек, называюцца ўрочыце ад усіх пакут (а ў іх «сучасныя жыцця»), дасягае «найвышэйшага блажэнства».

Як бачым, мы сустрэаемае тут са звыклімі песняй, узасцівай усім рэлігіям на зямлі.

Пантэон Індустыі багоў надвычай шматлікі. На чале яго стаіць трыццаць: Брахма—бог творца, Вішна—бог-ахоўнік і Шыва—бог-руйнавальнік і тварэння. Була ў Індустыя зліўся з Вішнай, як адно з яго ўвасабленняў. За гэтымі багамі ідуць дзесяткі і дзесяткі іншых багоў і іх памочнікаў.

саван, прынесла на насіках працяга святоў, біжэйкі і эмалі. Іграля жалобная музыка, спявалі жалобныя песні. Тым часам пахавальнае брацтва падтрымвала на каменнай пляцоўцы нешта падобнае да дожа з сухіх смалістых дрэў. Інабожчыка, перад тым абмываць ў раце, палажылі гэтыя дожа, абсыпалі духмянай крошкай сандалавага дрэва, абмывалі з бакоў па-стаўдзеным старчком дрэвам. Атрымалася нешта падобнае на нікі бутан, упрыгожаны зверху гірандымі з кветкаў — рознакаляровымі гваздык. Жалобны касцёр па азначэнні падобнае хто-небудзь са стараішых братоў ці сяноў. У інабожчыка іх не было, і яго апошні касцёр падпалялі жонка інабожчыка, якой даў ў рукі палючую лупіну. Касцёр рагаворы, і ўдава адыйшла праць, да невялікай грункі жанчын, якія яе суправаджалі. Пацусься гучны плач, галасенне, гэтыя аднолькавыя па ўсёй зямлі, ва ўсёх народаў спадарожнікі чалавечай гора.

Жалобны касцёр гарыць звычайна тры гадзіны. Яго пачаццё не чапаюць на працягу трох дзён. І толькі пасля гэтага тэрміну прах інабожчыка збіраюць у гаршчок-урну.

У зораастрыяцаў свой спосаб пахавання інабожчыкаў. Яны лічаць за лепшае аддаваць іх на з’яўленне дзікім звярам. А паколькі ва ўмовах вялікіх гарадоў, як скажам, у Банбей (дзе пражывае асноўная група зораастрыяцаў) дзікіх звяроў няма і завады, інабожчыкаў заносіць на так званыя вежы маўчанія і пакідаюць іх там у поўнае распаражэнне графам, якія цэлымі зграямі кружаць над індыйскімі гарадамі.

Акрамя Індустыяў, мусульман, хрысціян, зораастрыяцаў, у Індыі трапляюцца яшчэ анімісты, прадстаўнікі розных першабытных вераванняў, якія абогатнараюць розныя з’явы прыроды.

Зраумела, што шмат якія з рэлігійных перажыткаў разам з каланіяльнымі, а таксама каставымі перажыткамі з’яўляюцца істотнымі перашкодам ў інтэгрэціі розных рэлігій краіны. Індыйская канстытуцыя 1950 года амяняла каставую няроўнасць людзей, але перажыткі гэтыя яшчэ моцныя, асабліва ў жанчын вёскі.

Гэта старадаўня, нічога ад часу Магольскай імперыі, дарожны знак. Іны сведчаць аб тым, што і дарага наша старадаўняя. Шпёр гэты звычайнае шасэ з добрым і моцным грунтам. Паабамал растуць высачыныя, разгалінастыя дрэвы, якія і шпёр, з імі, не страцілі сваіх пшаных зялёных убораў. А сонца, якое на святанні было такім ласкавым і лагодным, пачынае ўжо так прынаць, што мы ў сваім аўтобусе, нягледзячы на адуцення вонкі, адчуваем сябе нібы ў кухоннай лухтоўцы.

Адраво разумеем, чаму так выгарае і нажоўкі прыдарожных трапляюцца на пясках цэлыя зараснікі сухой і калючай травы вышэй чалавечай росту. Сустрэаюцца на дарозе і забалочаныя мясціны і заўсёды заліты вадой вялікія ўчасткі. Але больш за ўсё сухіх мясцін, сям-там прарэзаных перасохлымі русламі дробных ручукаў. У некаторых месцах на такіх руслах шасэ зусім разамыта, аўтобус перабіраецца на пясчанаму грунту. Гэта напамінае аб тым, што дробная ручука ў часы летніх дажджоў ператварылася ў грозную сілу, перад якой не маглі выстаяць нават даволі моцныя дарожныя збудаванні.

Акрамя руслаў рэчак, і невялікія каналы. А вядома дарогі рассяпаныя блязмежныя палі. Праўда, яны не падобны на нашы. Гэта велікіх невялікіх кварталных або правуюгольных участкаў зямлі, якія аддзелены ад аднаго спецыяльна насаманымі і высока ўзнятымі межамі. На частцы гэтых межаў, пакатых, сцяжыстх на даўжыні, зроблены невялікія рабчыкі, на якіх на ўчасткі падаецца вада. Вядома іна або з каналаў, калі яны сьць падобны, а больш за ўсё са звычайна калодзежам. Вяду з калодзежам баруць старадаўнім спосабам: скуранныя вёдры выцяваюць або ўручную, або пры дапамозе буйвалу. Праблема абвяднення падаў астаецца адной з самых сур’ёзных праблем сельскай гаспадаркі Індыі, і вырашэння яна тады, калі народ будзе мець магчымасць поўнае механізаваць гэтую цяжкую і працёмкую работу. Першы крокі ў гэтай справе ўжо робіцца. Пабудаваны заводны, якія вымушаюць невялікія дызельныя рухавікі, спецыяльна прызначаны для механізацыі ірыгацыйных работ.

Апрацоўка зямлі, як мы бачылі гэта ў час свайго падарожжа, робіцца звычайнай драўлянай сядою, запражанай парай буйвалаў. З’яўляюцца на індыйскай зямлі і першыя трактары, але яны, вядома, не даступныя яшчэ для дробных сельскіх гаспадарак, ды і не разгоніцца з трактарам асабліва на невялікіх участках зямлі, падзеленых высокімі межамі.

Большасць ураджаю была ўжо сабраная з палёў. Заверваліся ўчасткі з-пад струкоў, з-пад аракіса. Сталі яшчэ сям-там непрыбранымі плантацыі цукровага трывіснёгу, а ўжо на некаторых участках зялёная свежая руць шпурціцы, якая з’яўляецца тут зямной куліцай. Семць яе ў лістападзе, снежні, ураджаі збіраюць у саваніку, красавіку.

Індыйскі вёскі тэўліцца на магчымасці да рачулак, да буйных сяджалкаў. Большасць дзімаў і гаспадарчых будынкаў глінабытныя, саманныя. Мы бачылі, як рыхтуюць сцягне гаіну для сваіх будынкаў. На розным месцы выкапавалі гліной з паўметра канавы, якая ашчэ паўнае калію. Насяразіне круга, абмежаванага гэтым каліем, укаваны саўд. Да яго не нагадуху прымацавана адным канцом драўляная перакладзіна, на другім канцы якой рухавец, як на носі, вялікім круглым каменем, закладаным копія нашага жорна. За канец перакладзіны, які выцясца з

калодзежам, да сяджалкаў свай ранішні тузлет — трунтоўны абмыванні. Тут-жа мылася бязіны, прычым гэтай спрысай былі заняты не толькі жанчыны, але і мужчыны.

Мы ехалі па бязлеснай мясцовасці, дзе асноўным палівам з’яўляецца кізак. Праўда, паліва тут ужываецца не для адцяплення жылля, Цепліны і так хапае, а ўлетку сцягне нахваляюць на дзверы і невялікія акенцы салянымі шыноўкі, якія часта паліваюць вадой, каб захаваць у хале халі-б бачымасць прахлады, калі на дзверы стаіць няспраўная гарачыня—ніцдзеест пшчэ градусяў. Кізак на

У лістападзе, снежні, ураджаі збіраюць у саваніку, красавіку.

Індыйскі вёскі тэўліцца на магчымасці да рачулак, да буйных сяджалкаў. Большасць дзімаў і гаспадарчых будынкаў глінабытныя, саманныя. Мы бачылі, як рыхтуюць сцягне гаіну для сваіх будынкаў. На розным месцы выкапавалі гліной з паўметра канавы, якая ашчэ паўнае калію. Насяразіне круга, абмежаванага гэтым каліем, укаваны саўд. Да яго не нагадуху прымацавана адным канцом драўляная перакладзіна, на другім канцы якой рухавец, як на носі, вялікім круглым каменем, закладаным копія нашага жорна. За канец перакладзіны, які выцясца з

калодзежам, да сяджалкаў свай ранішні тузлет — трунтоўны абмыванні. Тут-жа мылася бязіны, прычым гэтай спрысай былі заняты не толькі жанчыны, але і мужчыны.

Мы ехалі па бязлеснай мясцовасці, дзе асноўным палівам з’яўляецца кізак. Праўда, паліва тут ужываецца не для адцяплення жылля, Цепліны і так хапае, а ўлетку сцягне нахваляюць на дзверы і невялікія акенцы салянымі шыноўкі, якія часта паліваюць вадой, каб захаваць у хале халі-б бачымасць прахлады, калі на дзверы стаіць няспраўная гарачыня—ніцдзеест пшчэ градусяў. Кізак на

калодзежам, да сяджалкаў свай ранішні тузлет — трунтоўны абмыванні. Тут-жа мылася бязіны, прычым гэтай спрысай былі заняты не толькі жанчыны, але і мужчыны.

Мы ехалі па бязлеснай мясцовасці, дзе асноўным палівам з’яўляецца кізак. Праўда, паліва тут ужываецца не для адцяплення жылля, Цепліны і так хапае, а ўлетку сцягне нахваляюць на дзверы і невялікія акенцы салянымі шыноўкі, якія часта паліваюць вадой, каб захаваць у хале халі-б бачымасць прахлады, калі на дзверы стаіць няспраўная гарачыня—ніцдзеест пшчэ градусяў. Кізак на

калодзежам, да сяджалкаў свай ранішні тузлет — трунтоўны абмыванні. Тут-жа мылася бязіны, прычым гэтай спрысай былі заняты не толькі жанчыны, але і мужчыны.

Мы ехалі па бязлеснай мясцовасці, дзе асноўным палівам з’яўляецца кізак. Праўда, паліва тут ужываецца не для адцяплення жылля, Цепліны і так хапае, а ўлетку сцягне нахваляюць на дзверы і невялікія акенцы салянымі шыноўкі, якія часта паліваюць вадой, каб захаваць у хале халі-б бачымасць прахлады, калі на дзверы стаіць няспраўная гарачыня—ніцдзеест пшчэ градусяў. Кізак на

У лістападзе, снежні, ураджаі збіраюць у саваніку, красавіку.

Індыйскі вёскі тэўліцца на магчымасці да рачулак, да буйных сяджалкаў. Большасць дзімаў і гаспадарчых будынкаў глінабытныя, саманныя. Мы бачылі, як рыхтуюць сцягне гаіну для сваіх будынкаў. На розным месцы выкапавалі гліной з паўметра канавы, якая ашчэ паўнае калію. Насяразіне круга, абмежаванага гэтым каліем, укаваны саўд. Да яго не нагадуху прымацавана адным канцом драўляная перакладзіна, на другім канцы якой рухавец, як на носі, вялікім круглым каменем, закладаным копія нашага жорна. За канец перакладзіны, які выцясца з

калодзежам, да сяджалкаў свай ранішні тузлет — трунтоўны абмыванні. Тут-жа мылася бязіны, прычым гэтай спрысай былі заняты не толькі жанчыны, але і мужчыны.

Мы ехалі па бязлеснай мясцовасці, дзе асноўным палівам з’яўляецца кізак. Праўда, паліва тут ужываецца не для адцяплення жылля, Цепліны і так хапае, а ўлетку сцягне нахваляюць на дзверы і невялікія акенцы салянымі шыноўкі, якія часта паліваюць вадой, каб захаваць у хале халі-б бачымасць прахлады, калі на дзверы стаіць няспраўная гарачыня—ніцдзеест пшчэ градусяў. Кізак на

калодзежам, да сяджалкаў свай ранішні тузлет — трунтоўны абмыванні. Тут-жа мылася бязіны, прычым гэтай спрысай былі заняты не толькі жанчыны, але і мужчыны.

Мы ехалі па бязлеснай мясцовасці, дзе асноўным палівам з’яўляецца кізак. Праўда, паліва тут ужываецца не для адцяплення жылля, Цепліны і так хапае, а ўлетку сцягне нахваляюць на дзверы і невялікія акенцы салянымі шыноўкі, якія часта паліваюць вадой, каб захаваць у хале халі-б бачымасць прахлады, калі на дзверы стаіць няспраўная гарачыня—ніцдзеест пшчэ градусяў. Кізак на

калодзежам, да сяджалкаў свай ранішні тузлет — трунтоўны абмыванні. Тут-жа мылася бязіны, прычым гэтай спрысай былі заняты не толькі жанчыны, але і мужчыны.

Мы ехалі па бязлеснай мясцовасці, дзе асноўным палівам з’яўляецца кізак. Праўда, паліва тут ужываецца не для адцяплення жылля, Цепліны і так хапае, а ўлетку сцягне нахваляюць на дзверы і невялікія акенцы салянымі шыноўкі, якія часта паліваюць вадой, каб захаваць у хале халі-б бачымасць прахлады, калі на дзверы стаіць няспраўная гарачыня—ніцдзеест пшчэ градусяў. Кізак на